

1/68293 - 11/13 68

הארה

זו

יספר תולדות הטיס החמודים אשר עברו עלינו
תושבי ווילנא יע"א
מאז הגיעה לאזנינו הבשורה

נוכח

ספר זר משה מונטיפיורי סניט"ח

ורעיו

סג"לס לאדי יהודית מונטיפיורי סס"ח

לעירנו ווילנא, עד צאתם ממנה לדרכם צלהת.

סכך

על ידי אחד מילדי עיהנו

סנת

החיש משה לנו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה
לפניך.

שאלו שלום ירושלים ושלימי אהוביך
יהי שלום בחולך שלום בארמנותיך
למען אפי' ירעי אד פרהינא שלום בך
למען בית יהודה אלהינו אבקשה טוב לך
(סג"לס, קשיב)

26
25
30
50
100
150
200

לכבוד עיד מולדתי עיר ואם בישראל היא ווילנא אשר במדינת ליטא:

אנא שרתוי! קרית משושלי! הואלי ורציני; קחו רצון מדי הריותי
בפרחי העלים האלה לך הבאתי, בתוכה נכבדות מדובר
בך, מספרות מחקר והגדולה נחלת מיום בוא האורה הגדול
איש הכבוד נשיא אלהים זיור משה מונטיפיורי בשערך
אלה; האה! דני ווילנא גם זהו, אצור כל סגולה היית
מלפנים מאן — ככל תפוצות ישראל — עם כבוד גאוניך ותורניך,
שאול שאלו לפנים בחכמך ווילנא וכן התמו, כי תורת אמת
היתה בפקך, וכל מפעל טוב בידך; כי היית או דמן הנך גם עתה,
כרכו התורה והדת, מרכו כל חכמה ותושיה, כלילת כל צדק
וכל מדה נכונה, מלאתי כל יקר והדרת קדש, בה דבני התורניך
מופלגך גאוניך ויראך, מכבדים מהדרים מאורים עיני עמם, צולחים
להורות כל דין ומשפט בישראל? זמה עצמו נדיבך ונבברך?
ואל מי נדמו סופריך משורריך ומשכיליך?! ומאשר יקרת בן
נבבדת בעיני בחיר האנשים תפארת ישראל השד משה מונטיפיורי
להראות אך אלק בהדרת קדשו, ולהתרוועע אך אתך אתה עשר
יום, כי לא מחונך כיתר הערים בחר בך השד מכל משכנות
עקב — הן גם שם על זמניך עיר גדולה לאלקים, גם מה על
שמאך

M.C.

Handwritten signature

Handwritten signature

1/68293

שמאלך עיר לא מצער, ויחרר אך אלך עיר הקדש — כי אם
 מאהבתך את ה' אלהך ומשמרך את התורה והמצוה אשר נתן
 לנו משה עבד ה' ויבחר השר בך, ונפשו אותה להתרועע אתך
 רבים ימים. אשרך ויולנא, אשרי אנשך, אשרי ילדך
 המגדלים על ברכי התורה וההשכלה יחד כהפך השר הנכבד
 חתם האמת האמונה הזה, ואשרי גם לי הכותב אחד מצעירי
 בניך הכהאבק בעפר רגלי מופרך ומשכילך, האומב לראשו שהי
 וימחו בך פי עטתם העונים שלום עמך; וכאשר זכתי לראות
 בכבודך הזה, כן יזכני ה' לראות בנתמות הכלל ולכתוב בספר
 את פרישת גדולת השמחה אשר ישמח ה' את עמו בקרוב. אמן;

השמועה בעיר מביאת השר.

יום ה' ב' ניסן שנת תרצ"ו הגיעה הבשורה לאזני עירנו ויולנא
 כי השר מונסי פיורר ימראה לעינינו בחדת קרשו ביום
 ג' ב' איר; ותהום הקריה לקול השמועה הזאת, נכבדיה וגדולת
 התאספו יחד להתחקות במה לקדם את פני איש הכבוד הזה,
 ומתיקו סוד כל היום ההוא ולבחרתו, עד כי נועצו לנסוע נגדו
 למלון קרוואנקע הרחוק מהעיר שתי פרסאות, ויתפקדו כלם תחת
 ידי שלשת הראשים האלה הנקובים בשמותם, הלא המה: הרב
 הג' ר' חיים נחמן פרנס, הרב המגיד, האזרח הנכבד ר' ר"ס, ל' (81)
 — יען כי שלשה אלה הרינו מכתבתם מאז אל השר הזה
 לעיר התנוחו ללאנדאן, על כן נתנו להם משפט הקדמה לציאת
 ולבוא לפני העם בדבר הכבוד הזה — ובחזות ר"ס איש מדרים
 ואיש מדיט אשר לפני שרים ומלכים יתעב, והעמיסו עליו את
 משרת כל סדרי קבלת פני השר; וזוה השקפה לבשה את
 התושב הנכבד הזה ועמוד פראש כלם, ויהי להם לעינים ברבר
 היקר הזה; חיש הלך ויבחר ביום בעד השר בחצת ר' מיכל קצין
 בשדרות העליזות הנשקפות מול חצר המסכה (אסוונק); מהר
 ופנו את הבתים, הכשירו את התנורים עד בואו; וזאת כל בני
 העיר עסקים בביאת מונסי פיורר, כל איש ואיש עמד באזנים
 קשובות לשמוע את כל המדובר מפרשת כבוד השר הזה, וכיום
 הוא רבו השמועות לאמר: גם השרים עושי מלאכת המלך
 (בעתאסט) קבלו מקור, זאת אדונינו הקיסר יר"ה לתת כבוד
 להשר

להשר מונטיפיורי. כל יום השבת נשאו ונתנו העם בדבר הזה
 אך לקדמו, ותבעש ותורעש העיר כל היום ההוא, ואף כי ליום
 המחרת הוא יום א' ער"ה אייר כי אז נגמר יצא לאורה הקארמין
 — הוא שיר התהלה אשר הכינו קהל וילנא לכבודו* —
 והנכבדים התאורו לנסוע נגדו, והיה קול שאון בכל הצד בכל
 עבר ובכל פנה, עומדים נכונים ומהכים לכלות מלאכת הקארמין
 מבית הדרך, אשר נתמלא אז מרוב אדם הבאים לראות בכבודו.
 לעת הערב נסעו הנכבדים איש איש במרכבת כבודו לקבל פני
 השר, ויתר העם הנתקו מהעיר ברנליהם, ויבואו אל המגרש
 שניפישאק;

חכיית בואו.

יום א' בבקר והעם הגשארים בעיר המצפים לבואו השכימו
 ויבאו אל הצד' מיכל קצין לראות האם בא הנוסע הנכבד
 הוה אלה לאלה מביעים, אלה לאלה שואלים, ואין עונה דבר,
 ועמדתו שם שעה אחת, ואחר שמו פנתם ימה, ויתרון אל הגשר
 הירוק אשר לפני המגרש, כי ארכה להם העת, היגיעים חשבו
 למו לשעות והשעות לימים; ביום ב' אתר הצות התקבצו המונים
 המונים אל מגרש העיר, ומשם פרוצו ועברו למלון קריואנקע, וישאלו
 את עומרי הדרך, איה איפה השר אשר המה מבקשים להכבד
 בכבודו? ואם עד מהרה יתראה אליהם? שם נפוצו השמועות
 ותתנגדה אשה אל אחותה, זאת אומרת: ארוכה היא עוד יעברו
 ימים מרם יתראה אלינו רוצת אומרת: קרוב הוא לערוננו עוד
 מעט

מעט, והנה הוא בא! הרבים אנשים אשר היו כמאמינים וכלתי
 מאמינים הלכו הלך ושוב מהמלון וזיחאפקע לשניפישאק
 ומשניפישאק לזיחאפקע; כל בתי היין העומדים צמח על הדרך
 ובמגרש מלאים נפש אדם מפה לפה, אנשים ונשים ושף מסצבים
 וזונים ונפרדים ששים ושמהים מלאים רוח תקוה מספרים מכבוד
 השר, ומחכים את בואו, ובלילה עמדו גם ברחובות העיר להקות
 להקות אנשים שומרים את כוואו, כי עבר קול במתנה העברים
 לאמר: בוא יבא העירה לילה ולא יומם, מכלי סבב המולה
 גדולה בעיר; ובעלי פקודות העיר השוקרים על שלום העיר,
 שלחו מהם אהדים לעצור ברות העם הזה — כי הוגד הוגד להם
 כי היהדים אומרים ומנשאים את נפשם לישאת השר עם מרכבתו
 על ידיהם מהגשר העירה יומם ביד רמה —; ויעמדו שומרים
 על הגשר ובשער המגרש גם במלון זיחאפקע. במלון ההוא קם
 שאון וריבוז את השופט. בחוקה, וישלחו יד איש
 ברעהו ותמוש המלחמה עד להשחית ותתום בשכירת רגל הדרך
 אחד ושמו... אך העם לא שמו לבם לדבר הזה
 ויתאספו מקהלות רבות בכל המלונות וילינו שם, ושירי העיר
 שלחו אחד מבעלי הפקודות לקריואנקע לראות מה
 שמה ולכתוב את שמות כל האנשים המחכים שמה על ביאת
 השר, ועש כדביהם וישב העירה בלילה, ואז הציגו בעלי
 הפקודות מקציהם אחד... עם שומריהם בחצר ר' מיכל קצין
 לכבוד השר, ויעמדו המשמר שמה כל הלילה; גם ביום ב' בא
 מבשר אחד העירה ויצו להבין בעד השר סעודת לילה, או האמינו
 כל העם כי יבא בלילה הזה, ותשב רוח התקוה לפעמם, ויחליפו
 כה ועמדו ברחובות עד אור הבקר; הלילה הלך ועודנו לא
 בא, ויעצב העם למאד כי יראו פן ירש התקן לנגדו, והפקד
 את מרכבתו אל הדרך העולה לקאונא לבא עירה וחארשו
 וימנעם.

אנ
על
75

דימנע ה' סבדו; אך ביום ד' בבקר שבת מצהלות רוחם כי
 שבעו אל נכון כי ובה העירה בחצות היום, ובכן התאזרו חיל
 לקדמו שנית על הגשר ובמגרש שנישישאק. בין פה ובה במרוצת
 הימים האלה נשבת המסחר בעירנו, כי גדולי העיר עזבו את
 עשרם ואת בתו מרכולותיהם הרבים, ודלת העם שכחו את עינם,
 ונאספו יד מכל מלאכה ועסק; אך שמחו — בבשורת בואו —
 בלב גופש, ויתענו על המון השמועות אשר התחדשו או לשעות
 ולרגעים;

3.

מלון קריזאנקע.

לרגבידי עירנו אשר קדמו לבא לקריזאנקע ביום הא' אירנו
 שם הימים, וישלחו רץ לקראת רץ ומגיד לקראת
 מגיד. לדעת אל נכון איה מקום כבוד השר, ובתודעה להם כי
 עודת בוילקאמיד וישלחו מתוכם את הרב הנכבד ר' הובער נאסקין
 אל השר ויקבלו בפנים מאירים, גם קרא לו לאכול אתו להם,
 וישא השר לפניו כוס וין לכבוד וחי קהל עדת ווילנא, ובטמם
 שב נאסקין לשולחיו ההלה רוח הקנאה לפעם במהנה הנכבדים,
 והשו לכתות נפרדות, ותאמרנה להנות אשה את רעותה ולהיות
 ראשונה לקדם פני השר; והיו עוד המה מתחרים איש את רעהו
 ויבם ר"ש ויתפוש בלוחות* הקארמין, וירץ בתכרת עור שני
 נכבדים, ויכבד ראשונה לקדם פני השר על הדרך מרחק המשה
 ויערם מקריזאנקע, שמה הרים לו ר"ש את הקארמין בשם כל
 קהל ווילנא, ויתן לו השר את בריתו שלום, גם השיב לו רב

* כי סוסם עמים נחמדים מני לוסום סכנים;

תודה — החוקי בידו ורצקו; או הרוב הנגיד ר"ש בנפשו עז
 להגיד לו את תכונת עצמת כבודו וכבוד הנכבדים הרבים
 השומרים את בואו; ואחר קרא המלך לו לפני השר את דברי
 הקארמין ותדרגה עני השר והגבירה המעות מאין המונות, ויחל
 ר"ש את פניהם כי יסעו לאט לאט למען ימצא מועד לשוב אל
 אחיו להכניס לקבלת פני כבודו, בו נפוצים המה על פני החרים
 ועוד פניהם לא סועדות להראות את פני כבודו; ויאות לו השר בזה
 חיש הפך ה"ש את מרכבתו וישב לקריזאנקע ויבשרם כי השר
 נוסע, ועוד מעט והנה בא הארון אשה המה מבקשים; לקול
 הבשורה הזאת רפתה רוח הקנאה, הלכבות החלו לדפוק בעת,
 וסרעו נשכחה גם קנאתם גם שנאתם עד כי לא חשבו לו
 לעון את אשר התנגב מאתם ועבר לפניהם להתראות לפני השר
 ראשונה, ויתפקדו בלם באיש אחד הברים חתת ד' ר"ט לקבל
 פני השר בענות הן, ויערכם במערכת כבוד בשורה, את הוקנים
 שם ראשונה ואת עולי הימים אחרונה, ויתצבו בלם על עמדם
 עד שעה העשרות, ובכן בא השר שלום אל קריזאנקע, ויצא
 ממרכבתו, ויתברו העם לקראתו ויפקדו אותו לשלום בקול גדול
 בברך בואכם בשם ה' וגו' הרב וברכתו בשפת אישנות
 צחה וברורה בשם כל קהל ווילנא, ואחר נגש לפניו הרב ה"מ
 ויברכו בלשון עבר; והמלך לו עמד על זמיו והעתיק לפניו
 את הברכות בשפת אנגלות, ונכלותם לברך את השר הסבו
 פניהם אל הגבירה — אשר היתה עדיה צנוחה במרכבתה ופניה
 אל העם — דברטו גם אותה; והגבירה גם היא בענות צדקה
 לא משכה את ברכתה מאחה אלה, ובעינים מלאות דמעי גיל
 ענתה ותאמר: ברוך ה' אשר נתנו עדי כה לראות את אחוזתי
 ואחי גם בארץ הזאת. והעם עוד לא הרטו את מצבם הראשון;
 וראו ר"ש ביד השר ויעברו על פני כל הנכבדים הנצבים, ויודיע

על 47
 100

לו את שמות וערך כבודם איש איש כפי תכונת מעלתו כבוד
 עשיר וכחונת עבודתו כבודו העם; ואחר בא השר את הנביאה
 הביתה וישמו לפניהם לחם ויאכלו, והיו אחרי אכלם ואחרי
 שתה, קראו השר והנביאה את האנשים הנקובים בשמותם
 אליהם הביתה ויכבדום בין וישמחו עליהם כאשר ישמה איש
 על אחיו אשר לא ראה מיטים כבירים. ורזה תורה לבישה את
 השר זאת מליצו הרב הראקמאר לוי ועמוד בראש כלם, ויורה
 להם על התורה הגדולה אשר הירו לקראתו, ועל כל הכבוד
 אשר עשו להם, וביהוד על דבר הקארמן אשר הגישו לפניו;
 ויברכם לוי בשם השר, ויאמר להם: כה אמר השר, אין ביד
 די מוכה לפי התורה הגדולה אשר תודתם אלי והכבוד הרב
 אשר החלתם להראות לפני; גם השכיל לוי להודותם בענות
 צדקו ויאמר: כשגפה היתה מאתכם להוכיח את שמי בקארמין,
 ותמעיטו בזה את דמות כבוד השר ארוני העושה עם ה' זה
 ימים כבירים לסובת עמו; גם אמר להם בשם השר כי כל
 התורה והשואות הן נאוו אך להנביאה, כי אך היא העושה את
 רוחו להציל לקחים למות בדמשק, היא הליבשתו עם גם להמסע
 הזה, וכבלתו לזכר את העם עליו על המרכבה ויען, והנביד
 ד"ט עם הנביד ר' יעקב יאן שנסו מתניהם ויעברו במרכבתם
 לפניו ויצאו את העומדים על הדרך ובמגיש למיך השר בשם
 ה' וישמעו העם ויברכו את השר בקול גדול, ברוך הוא בשם ה'!

4.

ביאת השר ביום ד'

ויפע השר בין מקלות לבבות אנשים טרפים ומשתדלים עז
 בואו אל השר, שם קדמוהו עוד המון רב אנשים נשים

ומק

ושקעם כבוד, עד כי עצרו את הסוס' מלכת, ותתנהג המרכבה בכבודת,
 ורבים העפילו לראותו פנים אל פנים ויאחזו במרכבת כבודם;
 והשר והנביאה הוראים את ההסון הנכבד, היה שמחים לקראתם
 בלב ונפש, ומתאמצים לתוות בכבודם, ויפתחו את צוהר המרכבה
 ויניעו אליהם בראשם בפנים שוחקים ומאירים כמשפט הכבוד;
 המרכבה נסעה לאט לאט כי רב העם מזה ומזה נהר שוטף
 והולך על כל גדותיו, עד כי לא היה לה דים לנסוע במרוצה,
 ורהובות העיר נמלאו רגשי; לשוא שקדו בעלי פקודות העיר
 עם שוטריהם הרבים להקים סדרים ומשמר ישר ברחובות, לשוא
 התרוצצו בין גלי ההמון, כי כלם נגרפו בשטף משברי ים האדם,
 וביהוד ברהוב דישש אשר אליה השתפכו כל בני העיר הך
 המבואות הקטנות, וידחקו איש את אחיו ויכסו את עין הארץ;
 והקנים ותשושי הכה אשר הדישו בנפשם כי אין בהם כה
 להתרצץ בין תשואות הקריה לעת בואת עליו על הגנות,
 ויקראו ויצפה היה כובעים מכובעים ומטפחות מצבעים שונים,
 מתנועעת הגה והנה המרכבה בתוך חוננת ונועה כאניה בלב ים;
 גם הנוגזים הושיטו את ראשיהם בעד החלונים ויביטו בעין
 מלאה קנאה בכבוד השר הזה העונה אך בתנועת ראשו על
 המוני ברכות שלום מפיות אלפי אלפים העושים אותו מכל עבריו;
 הרבים מההודים אשר נועה אהבת עמם וארצם בלבבם בנו
 דמעות חונה וגיל לשם, ירושלים החקוק על מרכבתו, ולשם
 איש הכבוד הזה הבא לדרוש שלום אחיו ואחיותיו ולעשות טובה
 עמם. כן נסע השר בכבוד ועז בקר רכבות אלפי ישראל
 השואלים בשלומו בגילת רעה עד בואו לפני השר ד' מכל קצין,
 השר והנביאה באו הביתה; ועל ד' שעד התצר החוא, הכו את
 בואם שלשת הנכבדים, הנביד ר' יעקב יאן, ר"פ, והרב המשכיל
 ר"מ נאפראנאוקן, המה הורידום מעל המרכבה, ויעלו אותם הביתה,

העם

7003
OK

זמן בלילה ששמונה עשרה ב' י"ח: ויין נט וודין עובד-אי-ה-א-ר-ב
 און באנין און זיך עט טאמלען.

והעם שבו איש לאהלו, כי הוריד ה' משמים גשם וברד ולא
 יכלו להתחזק ולעמוד בחזק על עמדם. לעת הערב מלאו
 החובות שנית להקות להקות מהנים את עמרו עליהם לבית
 המרחץ. בערב נסע השר והגבירה הלוי אל בית ההוצה, וירצו
 אחר המרכבה המונים המונים בבית ההוצה והצו איש איש
 בלשכה מיוחדת, אך נעל ההוצה התהלך אתם לא לפי כבודם;
 משם שב השר לביתו, החליף כהו מעמל הדרך, ושנתו
 ערבה לו:

3.

תהלוכות השר ביום ה'

הליילה חלק ועבר, השמש יצאה עק הארץ השר קם
 ממשכנו, ואז כל נוכחי שהק וכל מאורות ישראל
 המה הנכבדים אשר קדמו לבא לעירנו מעדות רחוקות לשם
 השר: גאונים, רבנים, נבירים, כסו באור יפעת שניהם, ונעלמו
 מעיני העדה, כי לא שחו העם לבם לאנשי מופת האלה.
 בהחנם מלאים הרה וגיל בביאת השר מארץ מרחק; והעיר
 שכזה את עניה, תושביה עזבו את משוומת המסחרו מידם ועמדו
 כל הימים בחוצות, עוסקים בהלכות מונשיפורי: אלה מפלגים
 כבוד עשרו, ואלה מספרים כבוד צדקתו, אלה ואלה מחזקים
 ידיהם בשמועות טובות ובתקות גדולות כי יעשה טובה את עמו.
 כשעה העשירית בבקר, אחר כי התפללו תפלת שחרית בצבור,
 נסע בלוי לוי מליצו לשחר את פני הגענעראל-מובענער,
 ויקבלהו בכל אותות הכבוד — כי מכתב היה בידו מהמשנים אשר
 בעיר המלוכה ס"ט פעטערסבורג להלק לו מלא הפנים כבוד ויקר
 כל ימי שבתו בוילנא — ויעכבהו בביתו ערך שעה ומהנה,

ודברו אתו בענות הן, ובצאתו מבית העיר נסע לגענעראל
 השכלת העם השר רובער; ומשם שב לביתו ובכל המקומות אשר
 עברו שמה שטפו אתיהם-המון רב הרף השופרים ובעל-הסקודות
 העוזרים בעם. לעת הערב התפללו מנחה בציבור; ואחר המנחה
 נקראו אליו נכבדי העיר אשר היו אתו בכתובים, ויקבלם באהבה
 רבה ויושיבם על יכסאות; ואחר פתח המליץ את פיו ואמר
 בשם השר: למענכם אחי עונתי בדרך הרב הזה, למענכם אחי
 שמתי את נפשי בכפי לעבור ימים ונערות, הדרך ירמ לנגדי,
 ואחר את יום המועד אשר לבני קה' אליו לבוא בו לעיר
 המלוכה, אך האלהים הרועה אותי מעדי הוא היה עמדי גם
 במסע הזה, וחזק נפשי בעינו להביאני אל מהו הפצי ליום
 הזה. מוכשר לסבוקשי, כי ביום בואי שמה שב גם הקיסר ירה
 לעד ממלכתו ממסקווא חכיתי לראות אותי פנים אל פנים
 וירצני, כבדני בכל עוזי כן בביתו, וכן בצאתי מאתו בשלחו
 אלי את שלשת המשנים*; גם הבטיחי להתהלך עמכם במדת
 טובו; אפס כי לדאבון לבבי נלה את מומכם לפני באמרו: כי
 נרפים אתם אינכם אוזנים לעשות ומלאכה ולעבוד את האדמה,
 וכבר נפתי עליכם קוי הסדו בתתו לכם אחוזות שדה בגלילות
 הערסאן, ופזר על הוצאות עד למרבח, ורק אתם ברסיון ידיכם
 נששתם את האדמה, את השוויים מבתם, זאת הכסף סחרתם;
 שנית מצא את עונכם כי כל העבדת המכס וכל סחורה האסורה
 על'ם דת ודין המדינה הוא משלח ידכם, ואנכי נאלמתי לא
 מצאתי מענה. ויוביח המליץ את הנבירים בשם השר, גם שם
 לפניהם

(* סלס המים סמטנים הכללונים. בקוניס צענוס: פולסקו, נעמסעל לרענ
 קיסטענקלונ, ונסתענעס לפו צניו. סניו לו כי צנשו סניס קן יסלס
 כל עני ונתי דניס צניס סלס.

לפניהם את יתר השאלות, אשר נשאל השר מאת שר
 הממשלה על אודותם, למען ידריכו את נפשם בכתב ויסתו
 מעליהם תלונות הממשלה. וכאשר בלה לדבר בשם השר מלא
 את פתו בחוכמת מגולה מאהבה מסותרת ויוכח אותם מלבו, על
 אשר בלה נפשם בעבודת האדמה המנבדת ומעשרת את
 בעליה ויעוּבו את המקור הנאמן הזה אשר לא יכזבו מימיו,
 וישיבו פניהם אל המסחור האכזב אבי כל רשע תוך ומרמה,
 ועל הוחם כי וזה את החכמות והלשונות המוכרחות לעתות
 באלה לכל איש באשר הנחיו איש, וכיחודו אל עם חכם ונבון
 אל ניו גדול כישראל וישרון; ובמתק שפתיו הראה אותם לדעת
 כי השרון ידעת לשון ערבי הוא הטב את תואנת המשק,
 והוא היה בעוכרו האמללים ההם, כי תושבת אנשים מופלגי
 תורה בקאים בכל הש"ס בבני וירושלמי בעל פה, ולשונם
 חיה קצרה להצטרק לפני ממשלתם ולהראות למו כי אין זכר
 וסעד לדברי העלילה הנוראה הזאת בכל ספרי ישראל; ויוסף המלח
 לדבר על לבם בדבר הזה, וישא על שפתיו לפניהם את שמות
 גדולי ישראל אנשי סופת אשר קמו בכל רד דור, וכאשר
 היה הוחם נאמנה את ההשכלה, ושפת המדינה אתם הנה עמדו
 בפרץ עמם לעתות בצרה. — ככלותו את דבריו בבגד השר
 ולו בין, הוא עומד עליהם בכבודם ובעצמם; וכאשר קמו
 הנכבדים מנסאותיהם לקח הנכבד ר"ט את אבי הסופרים הרב ר'
 מרדכי אהרן עיצבורג, ואת המשורר הגדול נעים ומדות ושורון
 ר' אד"ם הכהן, ואת הרב השלם המלח מדי שמואל יוסף פין,
 ויצים לפני השר, ויודיע לו את יקרת עינם וכשרון נפשם,
 וישמה עליהם השר, ויכבדם בקרבת כבוד וישיב תודה עד
 הקאמיין, הדוברת אל לבו; אחר הדברים האלה שבו הנכבדים
 אל ביתם שמהם ומבוי לב, כי ראו את כבוד השר ואת צדיקתו
 ויאמינו

בי משפחה גדלת ייק אונדך, א. ע. י. א. א. א. א. א. א. א. א. א.
 ואצל ספרות עמלן ו"מ. א" קלאטקאלא אין ספרות.

והמינו בה' ובמשה עבדו. ומשכילי עירנו נושקין קסת הסופר
 דורשי שלום עמם באמת מלאו איש איש את ידו בעטם
 הכרובה לענת נכוחה על כל השאלות אשר הגיש השר בשם
 הממשלה לפני הנכבדים; וימשכו בשבט סופר איש איש בהדר
 משניות לבו, עד שקם הנגיד הנכבד בן-גדלי עירנו ר' דוב
 קלאצקא ואספס ביחד אל ביתו, שמה ישבו כל הימים התמה
 המקלה הנכבדה. והיא על כנסאותם נשענים על עיניהם ונוצעים
 יחדו לכתוב מישורים; ומלח נכבד אחר יודע לכלכל דבריו
 במשפט ולפני שרים יתציב שמו מאסך לכל דבריהם, ועל פי
 עשו הברו יחידו ויהיו למגילה המורה המכללת בקרבת תשובות
 נבונות; גם את הרב הג' הצדיק ה"מ קראו אלהם ודקאו
 באוזני דבריהם, לשאול את פיו גם הוא אם הטה מתאימים
 להפיץ המבוקש, וייסבו מאד בענינו, כי באמת הפליאו עצה
 לדבר לפני השר במכתביהם בשוב פעם הדעת לטובת עמם
 בדברים הנבועים ממקור לבם הנאמן; ומשורר גדול אחד מקצתהם
 היה הפעם לעני כל ישראל כי ידיו רב לו במלצה פשוטה
 (פרחז"ל) כבדתי השר (פתחיו) בתתו נוספות להמגילה עלה
 אחד בשם סוף דבר * אשר כל עין קוראו וחצת בדמעות;
 גם הרב השלם הנכבד ר' חיים לוי קאצענעלענבאנען, פאר
 המשכילים, השקף את אמו גרלו וידו החזקה לטובת עמו בעטם
 הכרובה בלשונות שונות, בהעתיקו כמה וכמה מכתבים לעני
 השר המלח, בעניני השוכים, משפת הוסיא אל שפת צרפת
 במהירות נפלאה בסופר משכיל, ויהנם ליד המלח לוי אשר
 השתאה למראה עיניו ויאמר: לא ראיתו כבושם הזה אך הפעם,
 כי הורק כונע משפה אל שפה ודוהו לא נמר":

(* גם פעם סוס סמו כפון צוק ספקר סוס. No. 2.
 2

יום הששי

וַיְבָרֵךְ ה' עֵרֵב שָׁמַיִם אֶת-הַמִּקְדָּשׁ מֵעַם (הוא בהכנס) מֵרֶם
 בָּאוּ הָעֵרֵב; סִידוֹ וְצִיּוּרוֹ אֶת הַתְּלִים, אֶת הַמִּקְוֹת
 רִצּוֹ, וְאֶת הַמְּנוּחֹת נָקָן, גַּם שָׁלַח לִפְאַנְוֵיָעוֹ וַיִּקְרָאוּ מִשֵּׁם ש"ץ
 מִפְּתָרֵם... וַיִּתְקַדְּשׁוּ לִקְבֹּל אֶת-הַשֵּׁה בְּמִקְוֹם הַקְּדוּשָׁה הַזֶּה
 בַּתְּרֵדָה קֹדֶשׁ-זָבֻרוֹב כְּבוֹד; וְלִמְעַן עֲצוֹר בְּעַם לְבָלִי יִדְהַקֵּן בְּבֵית
 ה' אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ הַשְׂכִּיל לַעֲשׂוֹת בִּילְעָמָן, וְיִחַלְקוּם אֶךְ לְגִדּוּלֵי
 הָעֵד וּלְבַעֲב גַּבְבֵּיָם, וְעַל הַצֵּד בֵּית-הַכְּנֶסֶת הָעֵסִידוֹ בְּעַלֵי
 הַקְּדוּת עַם שׁוֹמְרֵיהֶם לְהַגִּיא אֶת-הָעַם לְבִלְתִּי יַעֲזוּ לְבֹאֹ פְּנִיָּה
 בְּלֹא בִילְעָם וְזִתְהוּם בַּל הָעֵד בְּיוֹם הַהוּא, כִּי הַתְּאֻמָּזוֹ הָעַם
 לְהַשִּׁיג בִּילְעָמָן בְּנֶסֶף אוֹ כְּחַסֵּם, גַּם שְׂרִים רַבִּים מְנוֹצְרִים קָנוּ
 מִדֵּי יוֹחֲדִים בִּילְעָמָן בְּנֶסֶף מֵלֹא; וְהַשֵּׁר לֹא יֵצֵא מִבֵּיתוֹ כִּל
 הַחַם, וְכֹל * גִּדּוּלֵי הָעֵד מֵעַמּוֹ שָׁלַחוּ לוֹ יַעוֹת וְעוֹנוֹת אִפְסוּתָה
 בְּכָל-רֵאשִׁי בִשְׁמִים, וְיָתֵן לוֹ לְכָל מִבְּיֵא הַמְּנַחָה מֵעַד וְעַד יִקָּן
 א' א' רֹדֵב וְלֹא-הָיָה מִחַסֵּם נֶתֶן ב' רֹדֵב, גַּם צֹה עֲלֵיהֶם לְהַגִּיד
 לְשׁוֹלְחֵיהֶם בְּשֵׁם הַשֵּׁר כִּי חֲפָצוֹ וְרִצּוֹנוֹ לְהַכְבִּד בְּנִבְרֻתָם בְּכִרְם
 אוֹתוֹ בְּיוֹם-הַשַּׁבָּת הַבֵּא; וְחֲרַב מִשְׁאַתְּ הָעַם אֶל-הַשֵּׁר יוֹתֵר
 מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת בּוֹמְעֵלִין י"ן מֵיָמִים מִמֵּיָמֵינוּ שְׁנֵי־מֵלְכֵי מַעֲרֹנִים
 בְּיוֹם הַהוּא וְחָלּוּ הַשְּׂרִים הַגְּדוֹלִים מְהוֹצְרִים לְגִדּוֹל וְלִנְשֵׂא לְמַעֲלָה
 אֶת-הַשֵּׁר בְּעֵינֵי בְנֵי עַמּוֹ, כִּי הָאֲדוֹן-הַגְּעֻעֵרֵאל גּוֹבַעֲרֵנֵר שַׁחַר
 אֶת-פְּנֵי בְּבִיתוֹ יֵשֵׁב אֹתוֹ יוֹתֵר מִשְׁעָה שְׁלִימָה, גַּם חָלָה אֶת
 פְּנֵי-

* סֵד, מֵהַכְּבִידִים הַכְּבִיד ל' צִעֲרִיל גַּלְסָנוֹס הַיִּזֵּל לִפְנֵי כְּכֹוֹ
 וְצִמְלָנוּ בּוֹעִיל לִסֵּם י"ן מִנְכַל מִמִּסִּי יִקָּ, וְיִסַּל לֵם עֵינֵי לִכֵּל לִסֵּם יִסֵּם
 בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וַיִּקְבַּל הַשֵּׁר מִיָּדוֹ בְּכֹוֹתָן, וְיִלְמַךְ מִמֵּם לִסֵּם לְקִיּוֹם סִיּוֹם:

פְּנֵי לְבַא אֵלָיו אֶל-הַמְּשַׁתָּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹ בְּיוֹם א' בְּעֵרֵב
 כִּי-חַג הוּא לְמוֹ מִדֵּי שְׁנֵה בְּשַׁנְה לְכְבוֹד בֵּית-הַמֶּלֶךְ, אֶךְ הַשֵּׁר
 הַשִּׁיבוּ בְּעֵנֹת הֵן לְאִמְרָ; לִמָּה הִז אִמְצֵא-הֵן בְּעֵינֵי כְבוֹדוֹ וְאִנְכִי
 יוֹדִי דִּתִּי בַל תִּתְּנֵי אֶכּוֹל וְשִׁתוֹת מֵאוֹמָה מְכַל הָעוֹלָה עַל
 שׁוֹלְחֵיךָ, שְׁנֵי כִי בְּגִדֵי תַפְאֶת־כְּהוֹנֵי (חוֹמֵי-חֲרֵטָם) אֵינן אֹתִי
 כִּי עֹבְתִים בּוֹיִלְקֵאמִיד; אֶכּוֹל הָאֲדוֹן הַנְּעִיב עֵת-וְדִאמְרָ; עַלֵי
 לְחַסִּד אֶת הַמְּנִיעוֹת הָאֵלֶּה כִּינְעֵ, עַל-הַמְּשַׁתָּה לֹא תֵאכַל זֹלָא
 תְּשַׁתָּה כִּי אִם פְּרִי עֵץ וְשִׁהָעֵץ, וְאַחֵר הַבְּגִידִים הֵנָּה אֲשֶׁלָּה אֶת
 אֶחָד הַרְצִים לְהִבְיֵאֵם הַנָּה; וְיַעֲרֵךְ הַשֵּׁר לְדַבְּרוֹ וְדִאמְרָ; כִּן
 אַעֲשֶׂה כְּדִבְרֵיךָ; הַנְּעִיב עִבְרָ אֶל בֵּיתוֹ, וְחִישׁ קֵל צֹה אֶל מִשְׁרָתוֹ
 עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ; וְיָקָ אֶחָד יֵצֵא דְהוֹק בְּדַבְּרֵי הַנְּעִיב לְהִבְיֵא (אֶת) בְּגִדֵי
 סוֹהַנְתוֹ גַּם הַגְּעֻעֵרֵאל שֶׁר הַשְׂכִּלָה הָעַם גְּבוּעֵר וְהָאֲדוֹן
 הַגּוֹבַעֲרֵנֵר וְעוֹה שְׂרִים גְּדוֹלִים וְנִכְבְּדִים וּלְתַם, כֹּאוֹ לְשַׁחַר אֶת
 פְּנֵי וְיִתְּנֵי לוֹ כְבוֹד וַיִּקָּר רַב; וְיַדַּע כֹּל הָעַם מִקְצֵה אֶל קְצֵה
 כִּי יֵה הָאִישׁ מִשָּׂה בְּדוֹל מֵאֵר, וְשִׁמְצוֹ גּוֹרָא בֵּין הָעַמִּים, וְדַבְּרֵי
 הַגּוֹבַעֲרֵנֵר יִהְיֶה אֶל שׁוֹפֵם הָעֵד לְכְבוֹד אֶת-הַשֵּׁר בְּכָל עוֹה, וְיִסַּע
 הַשׁוֹפֵם בְּיוֹם הַהוּא אֶל כָּל הַמִּקְוֹת אֲשֶׁר אָמַר הַשֵּׁר לְבִקְרָם,
 כְּמוֹ בֵּית תִּלְמוֹד הַתּוֹרָה וּבֵית הַמְּדֻרָשִׁים, לְצִוּוֹת עַל הַגְּבָאִים
 לְנִקּוֹת הַחֲצֵרוֹת וְהַבָּתִּים, בְּשַׁעַה שְׁשִׁית לְפִנְתַי עֵרֵב יֵצֵא הָעַם
 מְלוֹבְשִׁים בַּהֲדַת קֹדֶשׁ, וְיִתְּצֻבוּ בְּרִהוּבוֹת הָעֵד לְהוֹזֹת בְּנוֹעַם
 הַשֵּׁר וְהַגְּבִירָה בְּעֹלֹתָם אֶל בֵּית ה', וְתִהְיֶה הַמִּצַּת הָעֵד כִּירוֹשָׁלַיִם
 בְּמוֹעֵדָה, כְּלִמּוֹ-שִׁשִּׁים וְשִׁמְחִים גְּדוּבִים אִישׁ אֶת אַחֵיהוּ,
 וּמְבִיעִים מְכָבוֹד הַשֵּׁר, מְרֹב צְדָקָתוֹ וְעִשְׂרוֹ; אֶחָד מִנְחַת הָעֵרֵב
 יֵצֵא הַשֵּׁר וְהַגְּבִירָה וּמְלִיצוֹ לִי עַל פְּנֵי הָעֵד לְבַא אֶל בֵּית ה',
 וְיִחַוּ הָעַם כְּכַבּוֹד וְהוֹדוֹ וְיִשְׂבְּחוּ, וְיִבְרַכּוּ אֶת ה' וְאֶת מִשָּׂה עֲבָדוֹ
 — כִּי יֵה הָאִישׁ מִשָּׂה בְּבוֹה מְכַל הָעַם מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה, תֵּארוּ כֹאִישׁ
 אֱלֹהִים, רוּחַ הֵן וְנִזְחַת מִרְחַשַׁת עַל תַּמְנוּתוֹ, מְצַב קוֹמָתוֹ וְצַעֲדוֹ

העם ויתפללו ויתקין ויברו להם, הוויכס בבילעמין מהרו לבא
 לכהכין, ושאר העם עמדו ברחובות לראות בלכת כבוד השר
 אל בית ה', העיר נמלאה רגשיה, ועל הצר ר' מיכל קצין
 עמדו שומרים נכונים לפנות דרך לפני האורחים הנכבדים, וביום
 הקדוש ההוא באו עוד המון אנשים ממגדשי העיר גם כל עושי
 המלאכה אשר לא הספיקו לראותם בימי המעשה, וירב העם
 בפלים מביום האתמול, כלם מלובשים לבושי כבוד, פניהם
 צוהלים משרים איש את אהיו וצמאים לחוות בכבוד אורחיהם
 היקרים, אך השר לא אבה ללכת אל בית ה' לכלי זכב גם כיום
 לחץ ומרצה נפרצה כאשר הסב תמול בלכתו, ומה גם אחר
 אשר גודע לו כי התמק גדול יתר מאד מאתמול, לכן התפלל
 שהיה בביתו; והמשטל המטיב נגן ר"מ מינידיואהן התפלל
 שמה לפני התיבה וישב בעינו מאד, והיו בהודע זאת אל העם
 התפרדו איש מעל אחיו עצובי רוח ומתנחמים על הרעה אשר
 עשו אתמול לפרוץ את חוק המוסר, להרוס לראות בכבוד השר
 בבני בלי הרבות, וכן לא עשה; גם האנשים אשר כבר באו
 אל בית ה' שבו אל ביתם ועומי רוח עם הבילעמין, אך הרב
 ה' היום נחמן ז"ל אשר עינו דאבה לראות בעלבוניה של
 בהכנים שלה את הרב המגיד אל השר לבקשו בשם כל
 הנכבדים לתת כבוד אל המקדש מעט ולבקר גם כיום הזה,
 ואחר כי כבר נפוצו העם מרחובות, וכבר נואשו על לכתו אל
 המקום הקדוש הזה, הנה נעתה השר לדברי המגיד וילך אתו
 בלית אשתו הגבורה ומלצו לוי ובלית כל הנכבדים אשר
 התפללו או בביתו לבא אל בית ה'; והיו אך כצאתו החוצה,
 והנה לקות לקות עושים אותו מכל עבריו המונים המונים
 נהרו מכל הפינות ויצאו כמארץ — כלפנים לדי העברים בארץ
 הם — מלאו הרחובות וסתמו לפניו את הדרך, אך שופטי העיר
 שכלו

בהור הדר, הנועותיו וכל הליכותיו בלן תעידנה ותגדנה כי זה
 האיש משה מלא רוח חכמה ועוז, רוח יראת ה' ואהבת האדם,
 נברא אך לעשות טובה בארץ — ויתהלכו אנשי הכבוד האלה
 אל בית האלהי ברגש, כי המונים המונים רצו אחריהם במחומה
 והעש עד כי נחתם הדרך לפניהם מקבוצת אנשים ולא יכלו לבוא
 אל הקדש פניה — לשוא התאמצו השופס ובעל הפקודות
 לפנות למו דרך, כי שומע לא היה להם מאת העם הזה החפצים
 קרבת השר בבית האלהי — עד אשר אמר השר לשוב אל ביתו,
 והיו אך הפנה השר את שכומו לשוב הביתה נמוגו כל בני
 האספסוף ויתנו לו ידים לבא אל בית ה' אשר אך מספר
 אנשים יהודים נוצרים היו בו, ומנורות ופנסין דלקו בו לאלפים;
 והאורחים הנכבדים עמדו באימה ויראה ובהרדת קדש, ויתפללו
 מסדורים נרפסים עברית ואנגלית, רוח תפלה ותחנונים היה שפך
 על פניהם, ועינים אלה היו פגועות ונשקפות עליהם, והאנשים
 אשר נתן להם ה' לב רגש התכוננו מהם לדעת את כבוד ה'
 ויראתו, כי כל עת התפללו עמדו השר והנכבדה בעמדת שיש
 לא ינונה הנה אך בהשתחויתם לפני ה'; ויתמחו הקדושים
 האלה לראות אחרים מבני עמנו מתללים את כבוד המקום
 הקדוש הזה בשחחות במלות. אחר התפלה וצאו הדרין וישבו
 הביתה בלות בעלי פקודות ושומרים אשר עצרו את העם
 מלרוץ אחריהם; הם באו אל ביתם והעם אשר חכו בחוץ את
 שובם שבו לאהליהם שבעי רצון על כל המצב אשר עשה ה'
 עמם לראותם את כבוד האיש הכבוד הזה:

יום השבת

ביום השבת מרם בקר אך נבקעו עפעפי שחר, השכימ
 העם

ע"כ מן המעשה הזה : כי אולי נחשבתי ע"י עבדי
באוזניך כעל עבד בנך ופניתי בנתיבות
אלהים ואלהים יתברך ואלהים יתברך
אלהים יתברך ואלהים יתברך ואלהים יתברך

שכלו את ידעם ויולכו את השר הדך (הצר ר' מילא) דרך
מקומות אשר לא עלה על לב איש מעולם כי דרך שם ידך השר
אל בית ה' וכן היה כי בא אל המקדש מעט בלי פגע ובלי
שמן ואת הדלת סגרו אחריו והשוטרים ובעלי פקודות עמדו
על ההצר ולא נתנו את העם לבא פנימה לא הבדילו בין איש
אשר יש לו מלעט לאשר אין לו ולכבוד הגבירה המתפללת
בבית הכנסת עזרת האנשים התפללו עוד שם נשים אחרות
מבנות גדולי העיר אחר קריאת התורה הזכירו נשמות אבותיו
ואבותיה (כולל מלך נפשים) גם הרים התון את קולו (נמי
סנוד) להשר הגבירה (אשר פגרו ספר ממליע עיניו המפורסמים).
ורבים מעמי הארץ שרים גדולים ונכבדים באו אל בית ה'
לראות את האיש הקדוש הזה גם בעמדו במקום הקדוש הזה
לפני ה' המה ראו כן תמחו ויתאדו בבית ה' עד שעה שניה;
והעם לא עזבו את מקומם ויעמדו בחוץ עד צאת השר מבית
ה' לבוא אל ביתו ויביאום אל ביתם לשלום ויהי כעלותם על
מעלות ביתם והנה עשר נערות קמנות בנות גדולי העיר
מלוכשות שש לבן על ראשיהן מקלעות פרחים ובידיהן סלים
קמנים מעשי דוד אמן מלאים שושנים עומדות מזה ומזה
והגשנה שתים מהנה ומתחנה את אבק רגלי השר במספחות לבנות
ותאמרנה : יבוא ברוך ה'! נוסע נכבד! מקום קדוש מהלךך
על הר ציון דרכו רגליך אלה ואתנו מבנות ישראל אשר
עפרה והונגה ואת אבניה כאבני גור תרצינה והשמנה הנותרות
קדמו פני הגבירה בשיר אשרנו אשר חסרו הרב ההכס אביר
המשמלים זאב והאלף פוגענה האלד ותזון ענינו היה בדבר מסע
קדוש אשר נסע למשק לעזרת היהודים האמללים בפיהן שרו
ומדיהן פזרו שושנים רגלי הגבירה הכל נעשה בסוד נכון
בתנועות קצבות ומודות כאשר השכילה עליהן וגם למחזן
הגבירה

הגבירה טובת שכל מ' ציפא קלאצקא; השר והגבירה ראו
ושמחו פניהם נהרו ופחדו והבי' לנפש ויברכו את נכבדי העיר
על הכבוד הזה והיהודים אשר עמדו בבית החיצון ראו זאת
מנגד וברק תוחלת הנאולה האירה את פניהם ומקצתם אשר
הגן ה' אותם בלב רגש דמו ברוחם כי הים המה בדורות העברו
לפני גלות הארץ ועוד מלך בישראל; ביום הזה היו פתחי השר
פתוחים אל כל נכבדי העיר השר והגבירה שקדו בכל עת
לכבדם ביינות ובמרקחת גם שאול שאלו כל איש ואשה על
כבוד שמשם אפס לשון מרביהם קצרה מעונתם כיאות כי
התפעלו והשתאו על ענות צדיקם בחתונת השר והגבירה אהם
כאשר ידועתו אהם מלידה ומבטן עד כי נשים אחרות מהנה
שכחו כי בקרבת גברת מן הגשמה יושבות עירבו את לבותן
לחזרונם אתה זמן רב וגם נואלו לפשו את ידיהן לפני הנה
הנה להראותה את יקרת אבני הצמורה והמבעות המתנוססות
על אצבעותיהן תחת אשר הגבירה הזאת ירבה על כסאה
מלובשה בענת חן בלי כל עדי ובלי חל וכתם אין מבנית
על רה ואין עגילים על אזניה אין אבן יקר נראה על כל
לבושה אך כבוד נפשה ויפעת חן מהותה המתנוצצות על
פניה האירו בשמש צדקה וכל אבני חן אספו נהן והפכו
למצבות קלן נושאותיהן המתנאות בעדין לפני הגבירה בעלת כל
אושר ועושר וקנין רב ויתעסקו הנכבדים האלה כל היום בקבלת
פני גרבי עירנו הבאים לשר את פניהם ידי הגבירה לא נלאו
לכבד את הנשים ודרי משה לא כבוד לשאת בוסות יין על
פני הנדבים; כל איש רמה בנפשו כי הוא מודע וזא לו וידע
כל העם כי היה האיש משה מלא דוח נדיבה ואשתו הגבירה
התומת כבודו היא תבנית כבוד מין השני יהודית שמה וכן
מעשה; עשירים ראו וידעו כי מהבל עשרים המידים ראו
ירבינו

זבינו כי כבוד עדים כל צדקותיהם, משכילים — והשמילו בני כל
 תבונתם תהוה וכל חכמתם מאפע, כי מיטהם לא שמעו ולא
 ראו עושר גדולה, יראת שמים, וצדקת לב, במדה גדושה כזאת
 במקום אחד; גם שרים גדולים ונכבדים באו ביום ההוא לשחר
 את בני השר, אפס כי לא קבלם באמרו: «את היום הקדוש הזה
 הקדשתי להתרועע אך את אחי ועמי». וכן תם היום ההוא, אך
 בקבלת בני הנדבים, אשר שבו לביתם בשבוע שמהות ומהללים
 את ה' אשר לא השבית עוד מעמנו איש גדול בזה, בליל
 מוציש קרא אליו יהודי סגולה מהנכבדים והגוע עמהם התהלח ספר
 תורה, ויכתוב משה בידו בספר מעשי ידי אמן, ויקדש כל שם
 בהדרת קדש וביראה מהוה, והרב המגיד דרש לפני השר דרשה
 קצרה לפי הענין כסוב מעם וישב בעיני השר והקדואים, וימזיבו
 לבם כל הלילה, וישמה גם משה עד מאד:

ז' א' פ' אהרי

השמש יצא על הארץ, וים האדם שב לשטוף במרחצתו
 הראשונה, החוצות והרחובות מלאו שנית נשים ואנשים
 נטף הבאים בהפץ חדש לראותו גם היום — כי שמעה אונם אשר
 ביום יסע לשחר פני הארון הגע'ג במלבושי כבודו (חומי'סחרטס)
 אשר הובאו מוילקאמיר ואשר בהמה יתראה לפני מלכת ארצו —
 דעמזו גדודים מחצו ר' מיכל קצין עד היכל המלך; בשעה
 עשירית התראה בחוף אל העם לבוש בכגרי תפארתו אדומים,
 הטובים בהם עם תפוח זהב לבן, הרב על ירכו, וכוכב ישועה
 מפאראה בטוצות היענה התנוססה על ראשו כאיש מלמות; לא
 האמינו העם כי זה הוא האיש משה הצדיק אשר התרועע אתם.

ואשר

ואשר נבדם אתמול ביינות ובמשעטמים כאיש חסד ורך לבב, כי
 תחת מעטה חסד עטה כיום רוח גבורה ובהרות, עוז פניו השתנה
 כאיש מלחמות ביום קרב, וקרן אורו כגבור משכיל המוכתר
 בכתר הנצחון, ויראו העם מגשת אליו; יוסע השר במרכבת
 כבודו לשחר את פני הארון הגע'ג — כי היום ההוא יום משחה
 (סזאכט) — ויקבלהו הגע'ג בכבוד גדול יתר מאד מכל הסגנים
 והשרים אשר קדמוהו או בביתו; ויתהלך אתו אחת הנה ואחת
 הנה לפני האזרחים אהרי יד בכל הבתים, רחנים דאו וקמו, שרים
 וישתחוו; אך האיש משה התאמץ להראות לפני העמים כי הנהו
 יהודי ולא יבוש לדבר את בני עמו בשער בת רבים, יגיש אל
 הרב' מפה — אשר גם הוא בא להתראות לפני הגע'ג — החזיקו
 בידו ויפקדו לשלום, ותישב זאת מאד בעיני כל השרים והסגנים
 הנצבים עליו; ואחר שב לביתו מלוח המולה גדולה, ויהלף את
 שמלותו, וישם את פניו לבקר את בני המדרשים, כי עינו
 אשר ראתה בכל קדשי בני ישראל שמה בירושלים, את הר'
 ציון ואת מקום מקדשנו, עוד לא שמעה, והכל לחזות גם בנועם
 מקדשנו המעטים, ויסע ויבוא אל הכנסי' של הגגד ר' זנוול,
 ואיש לא דע, גם הנבאים לא הכו את בואו ולא האמינו
 בנפשם כי יבא; ומשם נסע אל הקליו אשר אחר שער הפיפיות
 (סספ'סחרטס); ומשם נסע אל הכנסי' אשר באורעצע, ויבקר
 שם גם את בית מדרשם, ושם דבר ע"י מליצו לוי משפטים את
 הרב הג' ר' ישראל סאלאנטער על אשר לא השכיל לדבר
 בלשון רוסא השלמה, ויכת הרב הג' את המליו לוי כהני
 שעה ויקש דבר איש לוי מדבר איש ישראל בהוכירו לפניו
 את דברי דמשק, וישב לביחו משם כבלתי נרצה, והמון רב
 מאנשים שונים עמדו נגד החצר כפימים הקדומים, אחר מנחת
 הערב בא אליו שופט העיר ויחל את פניו בשם הגע'ג לבוא
 עמו

double standard; Lady M. can show off her fabulous jewels to the Christian women - even tells us their market value!

התנוצץ אבן הן יקר הערך, וזרעות ריה תפוחה בעמדי דוב
 ממולאים ספרים, גם מעלה החירו כשחר וצפירה מאבני נור,
 וכל לבושה אומר כבוד; ואחרת התראה גם השר בלושי עין
 נאה משרי הצבא; ושרות ראו ותבהלה ופג לבן, עד כי האשה
 הגדולה אשר מסכה בקרב רעותיה רוח הקנאה, היא היתה ראשונה
 לקדם אותה בענות הן ובתורה כבוד, ותושבנה אותה בראשן
 והתכבדה בכבודה, ותתנאיה בקרבת היהודית האודרת האת; גם
 כל השרים בראותם את איש הכבוד היה כמו עמדו, הנע"ג
 לקח את הנבירה בידה לחול אתה מחול, ותהי היא הראשונה
 אל מחולת הכבוד היה בלילה הוא; ודעו כל הקרואים כי גדולה
 יקרת השר מאד, וכל הנשים יתנו יק וגדולה להנבירה, ותתרועענה
 אתה בגילת העדה, כי הנירו את יקרת מפשה אשר לא הסולה
 באבנה המבריקת העולות לעד הצי מיליאן ר"כ; גם השר
 משך דו את הנבירה אשת הנעיג לחול אתה מחול, ואחריו יצאו
 במחולות כל האפרתים הקרואים; ובשבתם במסכת המשתה לא
 אכל ולא שתה השר מאומה, כ"א פ"ז עץ ושהעע, גם לא אכל
 אום מאפה בזקעו כי דאן להן לשמן הערובת; גם היה ביום
 ההוא בבית הספר אשר תחת פקודת הנביר הנכבד ר' הירש קלאצקא
 והארת המטכד ר"ש אשר השכילו לעדך את הבית ואת הנערים
 במערכת כבוד — כי מלבד הנערים תלמידי הבית הזה, עוד
 אספו את כל בחורי ישראל הושיה בבית הנעאומענאזום
 הבאים שמה שתי פעמים בשבוע לשמוע למוד המקרא מפי
 המורה הרב המליץ אביו כל תופשי עט עבר רמ"א גינצבורג (יל) ואת
 למודי הדת מפי המורה המשכיל המפואר מ' זלמן זאלקינד כלת
 מלובשים בבגדי הפארתם (אונדירונג) — וכבוא השר אל הבית
 הזה ברכוהו כלם בשם ה' ומקללת משוררים ברכו את הקיסר
 ר"ה, גם את השר בברכה מיוחדת אשר תברה המורה הנ"ל;
 וייטב

עמו אל בית המשחק (סעלסטער), ולא אבה, באמרו: "יהודי
 אנכי ונודר העונג הזה הגנו ימים רבים"; וישב השופט את דברי
 השר אל הנע"ג, ויוסק עוד הנע"ג לשלוח שנית את השופט אל
 השר לבקשו בשמו לבוא אך לזעום אחרים אל בית המשחק
 הזה, ובהו יתכבדו אורחי העיר. וכל אצילי הנוצרים אשר נאספו
 שמה אך לראות בכבודו, ואחר זמן קט ישבו אל ביתו; ויעתר
 השר לדבריו אלה ויבא אל מערכת הטעאטער בליות השופט
 אשר החזיקו בידו והוליכו במהירות נמרצה להמלישו בהמון רבה
 הרצים אחריו, ובעלי פקודות העיר הלכו מלפניו ומאחריו לפנות
 הדרך עד בית המשחק; וכבואו פנימה עמדו לפניו כקטן כגדול
 הגישו אחרו משה בעין הודרת כל עת שבתו שמה, לא השקיפו
 על המצחקים, אף לא שמעו קול שרים ושרות, כי היו פניהם
 לכותם פנויות אך על פני איש המופת הזה; וכמו אחר רבע
 שעה שב אל ביתו וילבש בגדי קרב, גם הנבירה שתה את
 עדה עליה, ויסעו אל המשתה אשר בבית הנע"ג אשר צוה על
 כל בני האפרתים הקרואים * לחלוק כבוד להאורחים הנכבדים;
 ואשה גדולה אהת מהשרות הקרות הבאות שמה רעה עינה
 בכבודם, ותאמר לדעותיה: מה לנו אודחי הארץ לתת כבוד יקר
 לאנשים יהודים המתנאים אך בעשרים? הלא גם בחוכנו עשירים
 נכבדים! עוד הגה נדבחות, והנה הנבירה באה הביתה, על ראשה
 מקלע פרחי שושנים משובצים בכל אבן יקרה, על מצחה

התנוצץ

(* אשך עלו הפעם למקל כהה מלוה נפש כי כימים הסנה היו ימי הקיסר
 (שיינקס) ויסקבלו לטיכנו טורים אשכנים נכבדים וגדולים, ודחקו שונת
 צנים סמטה איש סה נטהו לרלוס סה פטר עד כי פלנו סה נדר סמוק בקסם
 פלנו עד עקבותיו, ויעט כסם הנעיג ללמד: "הסכנדו מוכזבים וסוכנו
 צכנדו סוים סגדול סה אשכ סהנג וספוסה דלהי סוירוסל וסלעדיקס",
 פשני וסונו ססור על נעשים;

Handwritten notes at the bottom of the page, including a date: 11/11

להגבוערנאטאר. ויאמר אל השׁוׁת, מה נעשה לעם המקילים בכבודך
 בשטף מרוצתם השׁוֹבֵבָה? ויען השׁוֹת ויאמר: את האמללים האלה
 אנכי אנבדה, כי אך למענם חרתו מים, וכל קרבנם ערבה לי
 מכל שעשועי עונג ותענוג, אשר שבעתי בבירת מלכות בריטאניה
 ובשאר ארצות איירופא. ויבאו אל בית הדפוס, וירמו לו
 שם המדפסים הנגידים משאות, ש"ס תלמוד בבלי, הנ"ך, כן לו זמן
 לנביאו הלוי, ולהגבירה נתנו סדרו. קרבן מנחה עם ספר מנורת
 המאור, ועליהם היו נדפסים שירים לכבודם אשר הברם הרב
 המשורר האד"ם הגדול (*). משם נסע אל בית הולל היהודים,
 ויגד שם מאתם והמשים ר"ב, ומאז נסע אל הפריזוט העומד
 תחת פקדת הגו"ג דפוס שמה ערך מאתם והמשים ר"ב,
 ומשם בלית הארון הגו"ג מעינו והגו"ג ממינסק (סימיענאוו)
 לבית מקלש ילדי העברים הנעזבים העומד תחת פקדת הנכבד
 הנגיד ר' חייא בן הרב. חיי אדם ומשנתו הנכבד הנכבד גבאי צדקה
 גדולה ר' מרדכי שטראשון (**); אל בית העוני הזה, בא השׁוֹת
 בליות

הנדיים, ומשם הציגם לניסוק, ויצוים ממך שכלם חלים אם ילדיה נלדס ויזידיהם
 פלים קעזים מלחם כל חלפס זקענע לפסמועט אסע, כי משוכי צדים כנס סנס
 פקודים סלס:

(* גס פתס סנס כסודס כסוק ספסס 3. 4. 5. No.

(** כי כנסכד סייס גן ליש סו כס פעליס, הכסו סלסד חסר סהסס כנסכס
 קנסכד ר' מרדכי סטוקס כגרכי לטורובל. דכר לזקס, מרנדי לסלול כנסס
 סולדיס סעמיס סכוכסיס כדלס כל סולוס, חזי רעכ וקסולוי קול כלין סלספס
 סדיפס; סרף סרדסו מרוב עקקיז לזקס לו מועד לסטיבי סס ססוללליס סלסס,
 סר סלסר וסולס. כספ כדכס, ויסכור כנשכס כסיס חיוחסיס, כעס כלככס כלניכס
 וספיקס; ככל כניכיס סכל כסקידס ככלס ובעמל ככ, ויעש לו גס כזס כין
 כסמיס, יעד כי ככסו סולוסו כעלי כעסיס (סנווערכיע ספסלכעל) כעיר סהלכס
 סיין ספסענעקסגורב:

וישב מאד בעיני השׁוֹת וישב להם רב תורה, ונביאו לוי הוכיח
 את הנערים כמסר השכל, לאהבה את ה' וליראה אותו, באמרו:
 בלב משכיל תנוה הכמה ויראה ביה, ועצת שלום בין שתיהם,
 וכלותו את מוסרו, וישא משאות מאת פני השׁוֹת לחמורים סך
 מאה ר"ב; ויסיפו עוד השׁוֹת ונביאו ר"ב לבקר את בתי המדרשים
 זבתי הספר לרוב, ובתוכם גם את בית הכפר העומד תחת פקדת
 המורה להועיל גערמייזא, וישא גם לו המשים ר"ב, אחר כי נתן
 לו רב תורה על עמלו ושקידתו בזה; גם בקר ביום ההוא את
 בית הנך הנערות העומד תחת פקדת ר' שאול פערל, ותברכנה
 אותו הנערות בשיר אשכנזית, ואחר שרו לפניו את שיר המעלות
 שמתחיל גו', המש המש הליפות אלה בשפת עבית ואלה
 אשכנזית פסוק אחר פסוק; וכתחילת את הפסוק ישלו
 אוהבך עברית, ותענינה כלנה יחד, וזו משה מאנטעפיארי,
 זכלתן אותו אשכנזית, וואהל געה'ס דייען פייגען" הרימו
 קולן בשיר עלמות, לאדי יהודית מאנטעפיארי, הכל כאשר
 השכיל עליהן המשורר הגדול; ויתענג השׁוֹת לסחזה הנעימה
 הזאת, וינחם משה על אשר לא באה הזה אשתו הגבירה ליראה
 בכמה הבית הזה; ויתן תורה להנערות, ופזר נתן לחמורים מאה
 ר"ב, וישב לביטו וינפש מרגשת היום;

יתר הימים.

ביום ה' נסע השׁוֹת בליות הארון הגבוערנאטאר עם לוי מלואת
 והמון רבה מלדת העם רצו אחריהם כדרכם, ותרז זאת

להגבוערנאטאר
 (* ביום ספוס כלס כניכיס אסס סנענעכעל גוכנעכעלעל כססר פני סודיק
 יסי כלסוס סוסס ססר כעד סלסון ילל חלים ויעד גס כי כפינו סיניס כין
 כנכילס

בלות האדונים השרים השנים, כבואו הביתה קדמוהו הילדים
בברכת שלום, גם העתיקה לשפת צרפת, ואלה דבריה:

ברוך בואך השר הבא בשם ה'
אדונינו אבינו! ותומים אנחנו, אסופי רגבי
וקרה, מראש כל חוצות עירנו, בשנת
בצורת זו עיי הנכבד ה' חייא דאנציו
ומשנהו הנגיד ה' מרדכי שמראשון, והם
מכלכלים אותנו בבית הוד, אנחנו אלה
פה ילדי עניי ישראל:

וזהו לרחמים בעני השר, כי המו מעיו עליהם, ויתונם בחמש
באות ר"ב; גם פקר ללמד שפת הוסיא; ויטה השר לבן
הרב על חסרו ומובו את הנדבאים האלה, כי גדולם מעיני חייא;
גם לקח מידו לטובת נצח בלב שמה ובגופו רצונה אשר נתן
לו לסנה את הספרים אשר הכרם כבוד קדושת אביהו; והאיש
חייא אשר לו נפש גדולה המכרת טובה, שם חוק ומשפט לבני
העוני הוונקים משדו חסרו להתפלל בשלום השר במקלטן ויום
יום תפלה קצה אשר חבר המשוור הנ"ל*) גם בקר ביום הוא
את בית התחת, שם שם לו חוק ומשפט, כי ילמדו את הנערים
שפת רוסיא, ושם נסה לוי מליצו את הנערים, וייטבו בעיניו
מאד, ויחלק לכל נער ונער א' ר"ב, והרב משאת כספו בעד
155 נערים, 155 ר"ב, ולארכעת מלמדהם נתן עשרה
עשרה מלבי מלבד אשר נרב עליהם בכלל מאה אדומים, במשפט
היה עשה גם בישיבה אשר בקלוו ר' מילא, גם התכבד שמה

*) סתם סתם גם סיל נלם בקוף ספסו No. 6.

בדרשה קצרה אשר דרש, לכבודו הרב הגדול ראש התרפים מי
מרדכי מעלצער ראש הישיבה, וייטב בעיניהם מאד, וגם מליצו לוי
— אשר גם לו עשר ידות בתלמוד — דרוש דרש לפני הישיבה,
למדם דעת והוכיחם בחן שפתו ללכת נכונה ולסוד אל משכנת הרב,
ועל הנבאים צוה ללמדם שפת הוסיא, וידר על זה מאה אדומים
יותר מלבד אשר חלק לכל נער ונער א' ר"ב, 170 ר"ב
לסקר הנערים, 170 הנמצאים שמה, ולארכעת ראשו הישיבה
נתן סך 70 ר"ב, ולמחרתו בקר גם את הבחבנים ה"ק נהש"א
בשעה חמשת אחר הצות היום; כבואו פנימה ברנו אותנו העם
בשם ה' ואחר, הרעישו באונזו תפלת, אלהיו ואלהיו אבותינו
מפיות טאות אנשים מהבורת אנשי מעמד העומדים שמה לפני
ה' איש יומו, לקול הבכי והוא התעטפה נפשו ועמוד גם הוא
בתוך המתפללים וירם משה את נפיו ויפלל; ואחר, התפללו
תפלת המנחה; ולא קמה עוד רוח באיש בראותם את איש
הכבוד הזה מתפלל לפני ה' בוכה ומתוהה מכה על-חזהו כאחד
מלוי העם, אתר התפלה הגישו אליו נבאי הנורת אנשי מעמד
לתשווה שני חולקי ספרי עבודה חמה* מבורכים יפה והש"ץ
הישם ר' מרדכי הרים את קולו במי שבך להשנה, ואחר צוה
גם השר לברך את הנבאים דה"ק ג'ת ש"א, וירם הש"ץ את
קולו שנית ויברך את הנבאים, ונבדו השר נרבו על-הבחבני
חמשים ר"ב, ומשם הלך לו איש האמת אל בית המדרשים הישן
והחדש דגרב שמה לכאור' חמשים ר"ב וישק את כסך הקדש
ואת עמודי הארנות הקדושים; ובבית התפלה של החסידים
התפלל תפלת ערבית; וגם מתי ישראל בפקדו ממנו, כי בקר גם
את בית העולם הישן, ושם התפלל ובכה על קברי הצדיקים
הקדושים; ועל קבר הגר' ד"ל התפלל הוא עם לוי מליצו בתוך
המעטה לשון בקול רם, וכבואם אל קבר הגאון מ' שאול ד"ל

אמר לו הרב החכם ר' צבי הדיש קאצענעלענבאגען אשה גם
 הוא נסע בלוח השנה ולוי לבקר את הב"ע — אשר הוא הטו מחבר
 נוסח המצבה ויקרא הלוי את הכתובה עד תומה והעתיקה
 במחרות לשפת אנגלית לפני השר וואח"כ בקר גם את קבר
 הגאון בעתה"ח באר הגולה ושאר קברי הגאונים אב"ד דק"ק
 וולנא הרב ר' העשיל ה' משה קרעמער ז"ל ואחריו כן נסלו
 את ידיהם ואמרו כלם את המאמר ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה
 הקב"ה זכו"י ואחר אמר הרב ר' צבי ק"ב קדיש שמה חלק צדקה
 לעניים יהודים ונוצרים לרוב וככל אשה נסע רצו אחריו המון
 רבה באין מעצור כי בלאו השומרים להרים ידיהם זכר ישראל

10.

המשך

גם נתן השר כבוד גדול לזקני עירנו כי נסע במרכבת כבודו
 עם מלציו לוי לשהר את פני הרב הג' הצדיק עין העדה
 ה' חיים נחמן זצ"ל ויתרועע אחר זמן רב ונשארו בכל אותות
 הכבוד על כבוד תורתו ויראתו גם ליושבי הנכבד ר' יוסף
 זקחים נמן מלא חפניו קשרת כבוד ויקר בבקרתו אותו בביתו והיו
 המליץ בינותם בלשון צרפת בטו ויקר השלם הנכבד לבית ישראל
 מנה אברהם זקחים נ"י גם את הרב החכם הכולל גדול בתורה
 ובחכמה ר' צבי הדיש קאצענעלענבאגען הרים מיתר אחיו ונתתו
 לו מהלכים בתוך ביתו כל ימי שבתו בעירנו והיו לו ליועץ
 בכל דבריו וכמעט על פיו יצאו ובאו לפני השר כל האורחים
 הבאים לקבל פני השר הוא הודיע את לוי מהותם בלשון לאמן
 והיו לנס ויתענג השר בחברתו בכל העתות אשר שרדו לו
 מעמל היום למנוחת נפשו כי מצא את לבבו המלא חכמת העת
 נאמן

נאמן את ה' ואת חזרתו וגם הוא אשר הרהיב עוז בנמשו
 לענות תשובות נצחות לעיני השר לאחה השרים הגדולים אשר
 דבר סרה על היהודים לפני משה בתואנות שוא ובפני הדין
 סגולה מקלחנו אשר נמצאו שמה בעת ההיא וקדש את ה'
 לעיני כל ותהי זאת למנוחת לב השר הנבירה וגם בתותם
 לבדם אתו בבית בנו יחד על צרות ישראל ונהרו נהלי דמע נלו
 מעיניו לעיניהם גם עבר בבית השר לפני התיבה כל עת חזותו
 בעירנו — כי עוד לא שלמה לו שנת אבל אמו נ"ע —
 ויתן להשר במתנה את שלשת ספריו אשר חבר והשר הטמינם
 במלתחתו ויאמר כי יניהם בתוך הביבלאטעק שלו ושליטה
 עקסעמפלארין נתן הרב ר"צ הג"ל להמליץ למען יקראם וכתוב
 לו מלאכתן עליהם בקורת בימים ההמה באו אנשי הישובים
 המגורשים ויתנפלו לרגלי השר ויצעקו הושיעה אדוננו! השר
 דאם בעין רחמים ויהמו מעיו עליהם וזלעה בואת ענם אך במו
 ישע אשר מעיניו שטפו כי בכה רב בני על צרותיהם גם הוא
 גם הנבירה הזן נרדם בעומק יגונו על משענת הכסא לעיניהם
 אחיו כי נחמם לאמר: האמינו בה' כי לוי התשועה וגם אנונו
 בעזרו כל נחשה מעשות כפי אשר יהי לאל ידנו וידעו כל
 העם כי נעצב השר אל רעת עמו:

11.

וינחל השר כבוד בעירנו כי כל העם נהו אחריו; צדו צעידו
 ברחובות ויכבדוהו כמלאך אלהים; ולעשות למו זכרון נצה
 בעירנו; קראו את הילחם הילודים בימים האלה על שמם הזכרים
 בשם משה והנקבות בשם יהודית*); גם הנוצרים פללו
 בעד

* גם ליינו צללות סביד ר"ט אם ממונים כפינו וממונים כפינו הגזירה כ"י
 לייכים 3

בעד חייו בבתי תפלותיהם. והיו כעלות שמש צדקתו על אופק
 עיניו בתתו מכספו די ברכה ליד כל עמל וקשה יום אשר נודע
 לו עלם הנכבדים הקרובים אליו, החלו אביזני עמנו לרפוק על
 תלמדתו ולבקש עזרה. השר הזה במרם ידע היטב את ישראל
ואת עניו. צוה אליהם ע"י מליצו לוי להביא לו איש איש את
דברו ואת בקשתו בכתב ויוצג. הדבר יצא מפי השר ועני עידו
אצו רצו אל כל תופשי עט. עבר לכתוב להם מכתבי בקשות
אל השר, ותשב השפה העבריה אחרי בלותה לעד. הראשונה,
כי כתבו בה דברים מדינים לאלפים, כימי יהושלים בבנינה
ועד שווסט ישראל עושים משפט וצדק בקרבה, כי הכולבים
אשר דמו בנפשם כי דבריהם היו נקראים לפני השר בעיניו
סקחות השנילו לדרב גכונה על טהרת לשון עבר, אלה כתבו
בשכר ואלה בחנם. ידים אלפים משכו בעט. סופר כל ימי
החשוב; המבקשים עמדו עם המכתבים כל הימים נוכח הצד השר,
איש את דעהו דחקו וימסרו אותם לוי מליצו לו; ומלבד
אלה קדמוהו המון מכתבים מעיני התשובות ההצטרקות אשר
ודש השר מאתם בעד הממשלה, את אלה קבל ביר ימינו
וישמנם במלחתו (*). זאת הראשונים שם בשק בלתי גקראים
טמנו, כי לא שערה נפשו מקדם כי תבואנה לידו המון בקשות
פאלה ויקבלם אך למראה; ואיש אחד מהמכניס בעם — אשר

יצק

למינים השכילים והמכירים פתים טובים, אלם חלוקו עטוף. העלימו יעזרה צדקתו
 ע' ואלם חלוקו על לום כחושם. (קופט טעך) בצנדי מלמטו (פוישלםס),
 וכו' הקוים:
 (*) ונתפסחם נחלם מלם קנולם לטון עברי עד להפלים, וניסמם נחלם
 כוכב וזכיר מכה נקט לוי שכר חונכה וחס המליץ ב' קלטן שולמטן; וישמלם
 סגולץ לוי עד מלד ויחונר: "אמנם חס כרו סקופים צעיר סחלם, סין זלם כ-
 סל יכושלים-דליעל ונכיס לחחיי ס'.

יצק את רוחו ונפשו עלי גלין גדול ורחב ידים דברו כללי —
 הבין כי לא ימוד השר במדה אחת אל בקשות הפרטים
 והכללים, ויתחכם לחכות באולם השר עד שעה אחת אחר הצות
 הלילה, עד אשר יעבור רעש המון המבקשים; והיו נראות
 אותו המליץ ושאלהו בשם השר: "מה הפצך ידודי?" ויען לו
 המבקש: "לא אובה כל מאומה, כי אם לראות את דברי בקשתי
 אלה נקראים באוני השר, כי בקשה כללית היא". ויודה לו השר
 עי המליץ ויאמר: "לך לשלום ידודי, לא אתן שנת לעיני בלילה
 הזה עד קרא את מכתבך זה מהחל ועד כלה, וה' יצילה את
 הפצך בידך", ולא עבר יום המחרת ורצון המבקש הוא נעשה.
 גם אביזני הנוצרים קדמוהו במכתבי בקשות לאלפים מענינים
 שונים ויקבלם גם אותם, ויקראם לוי באוני השר, והיו בעוד
 דלת העם עמדו בחוץ מצפים מענה, עשה השר צדקה בחדרי
 משכיתו ויתן נדבתו לידועים יהודים ונוצרים, מהם אשר נתן
 עשרה עשרה רז"ג ומהם עשרים ומעלה, ולאשה נוצרית אחת
 אשר הביאה לו מכתב מליצה מאחד השרים הגדולים נתן מאה
 אדומים; גם המתברים אשר כבדוהו בחבוריהם (*). יהודים ונוצרים,
 נקראו אל בתו, וינשאם בכל אותות הכבוד וישא משאות מאת
 בניו וירם מכספו אליהם לאיש איש כפי ערכו, הכל בדרך כבוד
 ובחביבה יתירה, כי נתן לכל אחד ואחד שלא בפני הבירו בדברי
 רצויו חן, באמרו: "כי שוקל זאת על כפו אך למזכרת תודתו,
 ולא למחד הספר אשר לא יסולה בעיניו בכל הלב אופיר. וקדש

את

(*) ואלם סוים רלמי סמסניס. טעך בצדונו נספריסם סכדקיס: כח"ס
 בינכוב, ד' סכרס דוכלד לעכנחוטן, ר' ס"י פין, ר"ס בן-ליון נסנקלוויץ,
 ר' זלם וואלף סינכטן, ר' זמן זלנקדחטן. ר' למם ללמד. ר"ס קלענע-
 לעכנכונג, ועוד וואלם רביס; ונכד ר' סייז דלניג ור' גבי קלענעלעכנכונגן
 נכפנו לו ספריסם סכס נממט:

את יה' לעיני העמים בהרבותו לעשות צדקה בקרב הנוצרים
 כאשר עשה את עמו ישראל; וליתר דלת העם אשר המטירו
 עליו בהמון גשמי מכתביהם, ואשר לא הספיקו לו עתותיו לענותם
 אחד אחד הפריו שנים עשר מאות ד"כ, את המהצה נתן ליד
 הרב המגיד להלקם בין עיני עמו, המהצה נתן להארון הג"ג
 בעד עני הנוצרים; ומלבד כל אלה חלק מלא הפניו כסף צדקה
 מדי בקר בבקר אחר תפלת השחר לבע"ב יורדים אשר באו להתפלל
 בביתו — כי חדשים לבקרים באו יום ויום להתפלל שמה —
 דפוד השר בימים ההמה צדקה לרוב בתהבולות כבוד בקש
 עצות ותהבולות להמציא נדבתו גם לידים בלתי נסו לקבל מתנות
 חנם, ויעל השבון הצדקה אשר פוד בעירנו למספר שלשת
 אלפים לטרא שמעולניג אשר לפי השבון כספיו עולה לתשעה
 עשר אלף ד"כ; וכמדת פורונו בסדרי צדקה החסד בן קמץ
 בהוצאות צרכי ביתו, לא עלו על שלהטו בימי החול ותר משני
 מטעמים, גם המעיט מאד במשרתים ובמשרתות, ונתן פה חיים
 מוגבלים כאחד מננידי עמו, ביום ו' נאספו על ידי הנכבד ה"ם
 בבית הרב ר' חיים נתמן נכבדי עירנו, ויהיו נקראים שבת
 באזניהם כתבי המשכילים אשר הביטו לתתם לחשר להצדיק במ
 את בני עמו, שמעו וישתאו, כי השכילו מאד לזכר במנוחה,
 ויכנו בשפעם את דברי התנ"ח אל השר ופרשת עמל ישראל;
 גם הדרו איש אל רעו בהעלותם על זכרונם את האהרית הגוראה
 התחרגשת לכא עלינו לרגלי שנים אחרות, כאשר השכילום לדעת
 זאת בהעלה, סוף דברי ויאחו שמה בית ישראל מאד מאד;
 באסיפת הנכבדים ההמה נתנו כבוד לאיש הלוי, כי שלחו לו
 סמכת התום בד כל גדולי עמנו מהרבנים והגאונים בן בני עירנו
 נתן בני עדות והוקות אשר נאספו שמה, ויחלו את פיו לדרוש
 ביום השבת הבא בבית הכנסת הגדולה, וירצם;

גם

השבת השני

גם היום הקדוש הזה נשא עליו כליל הפארת השבת הראשון,
 המונים המונים עמדו בהוצות לראות את עלותו לבית ה'
 אך הפעם הזאת נמוכה תהלתם, כי לא בא האיש משה אל
 הקדש לא בערב ולא בשחר, ויחללל בביתו; ואך אחר הצות
 בשעה שניה הלך השר והגבירה בלית לוי ואיש לא ידע,
 וילכו הפעם הפשים בלי המית אדם ותשוואות המון רבה כי כל
 העם ישכנו את משכנ' הצדדים; ככואם אל הצד בהכנס' הכו
 בעשרה דגעים עד אשר נפתחו שערי הקדש, וכרבע שעה
 מלא המון רב את בית ה', והמליץ לוי עלה על מעלות הקדש
 וידרוש ברבים בקול גדול בשפת אשכנזות; תוכן הדרוש ה' נוסד
 על מוסדי יוראה אהבת המלאכה ושנאת הבטלה למען לא ישאו
 עוד בני ישראל את חרפת הנוצרים האומרים כי אך עצלים המה
 בלתי מוצלחים לחברת המדינה, ויוסף עוד להזכירם על אשר
 יבלו את ימי השבתות במיולים ובשוט הוצות, סוף דבריו עלינו
 ההווים עם ה' תופשי דת שמים להיות אנשי מופת אל כל
 העמים בצדקה ויושר לבב; ותר דברי הדרשה הגה הנם כתובים
 על ספר, משא אלעזר: להרב הבלשן מ"ה שמואל יוסף פ"ג;
 השר ישב מימין הארון כל עת הדרשה מוכתר ביראה מהורה,
 והגבירה ישיבה בעזרת נשים, ולעת המנהה שבה לעזרת אנשים
 להתפלל על כמת הקדש מימין השר, ויכבדו את השר בהוצאת
 התורה ובהכנסתה, ובידתו מפעלות הארון הלך אחורנית, העם
 ראו וירחיבו ביראת ה'; אחר המנהה שבו אל ביתם כקולי קולות;
 השבת

13.

ליל הפרידה.

השבת הלך ועבר, ועמו כל משוש לבנו, כי בליל מוצאי ש"ק אחר הבדלה נאספו אליו כל גדולי עירנו וגדולי עירות אחרות קהל גדול לבדנו בברכת הפרידה מרם יעבור מאתם; ויקבלם השר אשר חכה את בואם בכבוד והוד, כי הושבים על כסאות מסביב לשלחן הסהור הערוך בסוב מעם ודעת בינות ובכל מיני תרגימא, ונרות לבנות דלקו בכל הפינות, ויהי אור יקרות; ופני הנכבדים נהרו וישבו לפני השר והגבירה, והיו מוזכרים כבודם, ולבם היה מלא רגשות יגונות מסותרות, כראותם כי משרתיו מקפלים הבגדים ומשימים באמתהות, כי קשתה עליהם פרידתו כהפרד הרוח מהגיה; והשר ישב עמהם עד שעה שניה באזנים קשובות לשמוע את כל דברי ההתנצלות אשר הכינו המשכילים לתת בידו, כי היו אז נקראים לפניו, ומליצו לו — אשר עוד לא החליף כח מדרשת היום — המליצים לפניו בלשונו המהורה בשפת אנגליה; וישתאו הנכבדים על רוחב דעת המליץ ועל העיון הנמרץ והתחקות השר לכל הדברים, כי שאל בכל מאמר ומאמר כהלכה, והשיב לפי הענין; והגבירה ישבה גם היא מנגד, ותשלח התנומה מעיניה בלילה ההוא ותשמע לכל הדברים בלב ונפש; ויקראו לפניו ראשונה את אשר חברו משכילי עירנו ע"פ המשכיל המליץ ר' ש"י פ"ן, ואחר, אשר חבר המשכיל הגדול ר' בנימין מאנדלשטאם, גם הגביר הנכבד ר' ברוך רינדזונסקי חבר דברי' מועילים בשפת רוסיא, ועוד רבים וזלתי; אפס לא הספיקה העת לקראם כלם באזניו, ויקבלם בידו ויאמר: בכלי נשק האלה אלהם בעדכם ונצדק קדש ואתם תהרישון, ויבנו לפניו הנכבדים ויאמרו: אהה! רכב ישראל ופרשיו! אל תשכה את עינינו ואת לחצנו

לחצנו, ויקם השר וירם את ימינו ויאמר: עמכם אנכי בצרה ובכל צרתכם לי צר, אנכי אסע לדרכי, אך לבי ורוחי עומדים בתוכם, ועתה אל תעצבו. ויוסף השר להאיר בשמש צדקתו גם בלילה, כי באו אליו אביוני יקודי עידנו ויהגם במתת ידו, ויסוד בלילה ההוא כמה כאות ר"ב; ואחר, החלו הנכבדים לנשק את ידי השר בלבב עצב ורגו, וכו' וינאקו נאקת הלל בשברון רוח, וכן הלכו ושפתותיהם נעות אך ברכה ותפלה לשלום השר והגבירה, וישאר אתו אך הנכבד ר"ט, ויכבד להיות הראשון והאחרון מכל הבאים לקדם את איש הכבוד הזה, ומרם עברו התרועע אתו, וישאיר לו השר ברכה את מנבעתו ומטפחתו* למזכרת נצח, גם צוה עליו לקחת את כל היינות גם את המגדנות המיציים הנותרים מיום השבת אל ביתו לחלקם בין עניי עמו ישראל, וכן עבר השר לדרכו אחר נשיקות נאמנות בשעה רביעית לפנות בקר, כל אנשי העיר ישנים אין שומע ואין רואה, אך נרדמים אחרים הקיצו לקול תרועת הרכבים — אשר תקעו והריעו — ידעו כי בכבודם זאת:

14.

המשך.

השר עבר לדרכו והעיר ווילנא נבוכה, ההוצות התנצלו מערין, אין עוד המון רבה, ואין מצולות מקהלות בפנותיהן, ותזכור העיר עניה ומרודה, העם ישבו לסבלותם, המסחר שב למרצתו

* על סטעטעסם הזלם נגלל כחוב "ספס" כי היסם עשויס בני גוממי סטעטורכ בסתן סתן, גם נסכחו ממנו זוג סטעליס יקרים ומלל כחוב נכחוס "יוס סכיוטיס" כי סיו עשויס עטן סלקק ומעט דג סלומוטס גדולס וגם סס סלומון נמלל כחוב מלזס:

למרוצתו הראשונה במסלחו הנשמה, אנשי הישובים הנרחים
החלו לראות פה ושמה, לא נקדעו עור ימי ששון ימי קדש ימי
גוהם אשר הגנה ויולגא אחד עשר יום, והאמר, איה ימי משה
עמנו? והאיש משה נמס מפנה בנהוצה גדולה אחר כי נרצה לו
עידנו (*). לבא לעיר ווארשווא להתראות גם שמה את אחיו:

15.

התימה.

זאת תורת האדם הגדול זיר משה מונטיפיורי, זאת צדקה
גברת הנשים תפארת עמה לאדי יהודית מונטיפיורי,
הזאת יקרת הכלשן לוי מליצו האיש הגדול אשר השר
מונטיפיורי בשען על ידו, ולא קם עוד איש נכבד צדיק
ונשוא פנים בישראל בגלות החיל הזה כמשה מונטיפיורי
אשר דעו קיסר רוסיא יר"ה פנים אל פנים באהבה רבה ונקרבת
כבוד, ולכל הטובות והחסדים אשר עשה את עמו ישראל בארצות
הקדם, ולכל הטוב אשר עשה ה' ע"י בארצנו אתנו וישנו ארץ
צפון בקרב בוטינו. אמון:

(* ככל התקוות שלך עבד כבד במונו ונטינו הכנה לעכל בשמס ולמנ:
ללא כלמי ציר כמות בכל חלקי סגבל לכך כנעמי כי סיל מלאס סופנים
דמכמים פוכנים, ומככילים ילדים ושלמים כלם בני מלכות עד להפליא:

No. 1.

שאלת שלום

1.
שאלו בת יעקב ושבת צפונה
לשלום הבא לשאל לשלומך הגד
לשלום משה וירושלם סלה!
זכרו לימי עולם משה! עמנו
ונביאו הלוי — גם בא אלינו
זכרו! — וימן אל שנית לא תלה.

2.
זכרו! זכרו דמעה מעל פניך
הרפי תחלי מפרש צדיק
זכרו! גם דמי! כי את כל ידעי
לירושלם הותמו גא שוקי
הישפתנה? גם את אל תגורי
אמרו! בת צירך אני! הוי נוסע!!

3.
הנוסע! מה גדלו משעך!
נסעת ראשית ליהודות נפשך מלאה
לידידות משפך יהיה לירושלם;
ומפע דמשק בארם מרשעת
עוד לו צוללה כל און שומעת
ולאן תפע עתת? — שמעי שמים!

THE TRAVELLER.

An
Account of the festival days, celebrated by
Jews of

Wilna

about the news of the arrival of
Sir Moses Montefiore Baronet
and his consort
Lady Judith Montefiore.

By

.....
1846.

